

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Винар В. І.,

викладач

*Фаховий коледж «Універсум»**Київського університету імені Бориса Грінченка**м. Київ, Україна*

Сучасна психологія (Б.Ф. Ломов, В.І. Ковальов, В.К. Вілюнас) розуміє мотиваційну сферу особистості як комплекс ієрархічно побудованих стійких мотивів, що відображають ту чи іншу спрямованість особистості. Складовими мотиваційної сфери особистості є цілі, потреби та диспозиції – власне мотиви [4, с. 79]. Інтереси, бажання, наміри та завдання також є каталізаторами поведінки людини, крім потреб та цілей.

Юнацький вік – це завершальний етап початкової соціалізації, завершення фізичного та психологічного розвитку молодшої людини. Учені відводять цьому вікові різні часові межі (Ж. Піаже, Е. Еріксон). Це віковий період, хоча і не у такій мірі як підлітковий, характеризується значною внутрішньою кризовістю, що зумовлена процесами самовизначення (особистісного та професійного), способів самореалізації в соціальному просторі, рефлексії [3; 6].

Один із найважливіших психологічних процесів юнацького віку – становлення самосвідомості й стійкого образу «Я». Необхідно зазначити, що процеси пошуку ідентичності здійснюються протягом усього юнацького віку, коли простежуються значні зміни когнітивної та емоційної сторін самосвідомості й системи саморегуляції особистості. Особистість юнацького віку характеризується більшою (порівняно з підлітком) диференційованістю емоційних реакцій, більшим багатством способів та засобів емоційного самовираження. У юнацькому віці також підвищується самоконтроль [7].

Особливості юнацького віку пов'язані з новоутворенням – особистісним

самовизначенням, що виступає як потреба займати позицію сформованої особистості, дорослої зрілої людини, знайти своє персональне місце в соціумі, вивчити себе та свої можливості.

В особистісній сфері, на цьому віковому етапі переважають емоційна врівноваженість, з'являється почуття психологічної незалежності, яка сприяє більш розвиненим процесам самоконтролю та саморегуляції. Формується об'єктивна позитивна самооцінка, яка дає імпульс для професійного та особистісного самовизначення, статевої ідентифікації, що проявляється у цілеспрямованій потребі в самоактуалізації [1].

Особистісна самооцінка студентів коледжу ґрунтується на зіставленні своїх особистісних особливостей. Студент коледжу проводить оцінку власної особистості, тим самим досліджуючи себе як суб'єкт спілкування, отримуючи свою особистість як нове знання. Будучи стрижнем самовизначення, самооцінка входить у загальну структуру мотивації студентів коледжу – у сфері лежать специфічні особливості періоду 15-17 років. Психологи Л.І. Божович, Н.Г. Морозова, Л.С. Славіна виділяють два види мотивів, що становлять основу мотивації юнаків:

1) широкі соціальні мотиви, пов'язані з відносинами учня з навколишньою дійсністю;

2) пізнавальні мотиви, безпосередньо пов'язані з навчальною діяльністю [2].

Соціальні мотиви поділяються на кілька категорій: мотиви самовизначення (Х. Ремшмідт), мотиви саморозвитку та вузько-практичні (Г.І. Щукіна), мотиви спілкування (А.К. Маркова) мотиви самоствердження (І.В. Дубровіна). Мотиви самовизначення пов'язані з уявленнями про майбутню професію, про життя в цілому. Мотиви саморозвитку пов'язані з усвідомленням необхідності вироблення в процесі навчання особистісних якостей, таких, як воля, цілеспрямованість, розширення кругозору. Провідним мотивом, на думку А.К. Маркової є мотив «знайти своє місце серед товаришів у колективі» [5, с. 69].

Пізнавальні мотиви також зазнають особливих змін: інтерес до конкретних

фактів замінюється інтересом до закономірностей. Вони набувають ненасичуваного характеру, тобто зростають неухильно по мірі задоволення. Як стверджує Г.І. Щукіна, вони стають рисою особистості, набуваючи більш вибіркового характеру [4]. Проте з віком пізнавальні мотиви навчання студентів коледжу пов'язані зі своїми інтересами щодо майбутньої професії.

Як зазначає О. Видра, навчально-професійна діяльність виступає провідним видом діяльності в юнацькому віці [1]. Відповідно формування мотиваційної сфери здобувачів освіти відбувається у лоні навчально-пізнавальної діяльності, а пізнавальні мотиви, що у сукупності складають навчальну мотивацію, починають відігравати ключову роль у загальній ієрархії мотиваційної сфери студента.

Ю. Ільїна описує дві групи психологічних характеристик пізнавальних мотивів [3]. Перша група мотиваційних характеристик прямо пов'язана з змістом навчальної діяльності (змістовні характеристики). Друга група властивостей характеризує форму, динаміку виразу цих мотивів (динамічні характеристики).

Змістовними характеристиками мотивів є: наявність особистого сенсу навчання для студентів; діюча сила мотиву, потужність його реального стимулюючого впливу; місце мотиву в загальній структурі мотивації; незалежність прояву та зовнішнього вираження навчального мотиву; ступінь усвідомленості мотиву; міра розповсюдження мотиву на різні види діяльності, навчальних предметів тощо [3]. Серед динамічних характеристик мотивів виділяють: стійкість мотивів по відношенню до зовнішніх впливів та перешкод; емоційна забарвленість мотивів [3].

Різноманітні форми вираження мотивів навчання (тобто їх динамічні характеристики) повинні знаходитися в полі зору викладача і не менше важливі, ніж аналіз внутрішніх, змістовних особливостей мотивів. Об'єктом формування мотивів навчання варто вважати всі компоненти мотиваційної сфери і всі сторони вміння вчитись: пізнавальні мотиви, їх змістовні та динамічні характеристики, цілі та якості, емоційні переживання, сформованість навичок навчально-пізнавальної діяльності [7].

Серед пізнавальних мотивів виділяють: широкі пізнавальні мотиви – засвідчують спрямованість суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності на здобуття нових знань. Широкі пізнавальні мотиви лежать в основі інтересу до загальних теоретичних принципів наукових дисциплін, пошуку нових наукових фактів, явищ та закономірностей [5]; навчально-пізнавальні мотиви: визначаються спрямованістю здобувачів освіти на засвоєння способів отримання знань; мотиви самоосвіти – лежать в основі орієнтації студентів на самостійне вдосконалення та покращення способів знаходження нових знань [4].

Мотиви названих видів і рівнів можуть проходити в своєму становленні наступні етапи: актуалізація звичних мотивів; постановка на основі цих мотивів нових цілей; позитивне підкріплення мотиву при реалізації цих цілей; поява нових мотивів та побудова їх ієрархії, появу у ряді мотивів нових якостей (самостійності, стійкості тощо).

Аналізуючи питання чинників розвитку навчальної мотивації студентів, особливу увагу слід приділити їх професійній спрямованості як комплексу уявлень та ціннісних настанов, пов'язаних за майбутньою професійною діяльністю.

Ж. Вірна серед чинників розвитку навчальної мотивації студентів виділяє наступні: динаміка задоволеності навчанням у виші від курсу до курсу; ступінь задоволеності та бажаності професії, що здобувається; ставлення до обраної професії зумовлене наявною системою та ієрархією ціннісних орієнтацій та мотиваційних утворень; психолого-педагогічні (наприклад, стиль викладання, характер взаємостосунків у студентській групі) аспекти самосприйняття студента у середовищі навчального закладу [5].

Отже, навчально-професійна діяльність є провідним видом діяльності у юнацькому віці, що визначає динаміку функціонування їх мотиваційної сфери. Зокрема, особливого значення в юнацькому віці набуває мотивація навчально-пізнавальної діяльності, а навчальні мотиви та мотиви професійного зростання починають відігравати ключову роль у структурі їх мотиваційної сфери. Тому особливо важливо дослідити, яким чином змінюється мотивація навчально-

пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти в умовах війни.

Аналіз представлених у сучасній науці літературних джерел з проблеми розвитку мотивів та мотиваційної сфери особистості дозволяє виділити декілька груп чинників впливу на розвиток мотиваційної сфери: зовнішні та внутрішні чинники; а також біологічні, соціальні чинники та власна активність особистості. Навчально-професійна діяльність виступає провідним видом діяльності в юнацькому віці. Відповідно формування мотиваційної сфери здобувачів освіти відбувається у лоні навчально-пізнавальної діяльності, а пізнавальні мотиви, що у сукупності складають навчальну мотивацію, починають відігравати ключову роль у загальній ієрархії мотиваційної сфери студента. Аналізуючи питання чинників розвитку навчальної мотивації студентів, особливу увагу слід приділити їх професійній спрямованості як комплексу уявлень та ціннісних настанов, пов'язаних за майбутньою професійною діяльністю [4].

Мотиваційна сфера людини оцінюється такими параметрами, як сила та стійкість мотивів; ієрархічність; структурність; множинність. Параметр ієрархічності мотивації ґрунтується на переважанні різних груп мотивів. Структурність характеризується взаємозв'язком мотивів між собою у межах одного рівня. Параметр множинність характеризує рівень розвитку змісту, тобто достатню кількість мотивів. Виділяють три структурних компоненти мотиваційної сфери: задоволення від самої діяльності, значення для особистості його найближчого результату, «мотивуюча» сила винагороди за діяльність. До загальної структури мотивації відносять несоціальні потреби, які можуть спричинити соціальну взаємодію; потребу в залежності; необхідність приналежності; необхідність домінування; сексуальну потребу; потребу в агресії, фізично чи словесно; необхідність самооцінки, самоідентифікації.

Література:

1. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2011. 112 с.

2. Захарко О. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. Соціогуманітарні проблеми людини. 2008. № 3. С. 143-149.
3. Ільїна Ю.Ю. Провідні мотиви навчальної діяльності курсантів у період юнацької кризи. Збірка наукових праць «Проблеми екстремальної та кризової психології». Харків, 2016. С. 160-168.
4. Максименко С.Д. Генеза існування особистості. Київ: Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
5. Меденцова Т.М. Аналіз понять «мотиви» та «мотивація навчання» особистості. Проблеми освіти: наук.-метод. зб. Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, 2007. Вип. 47. С. 99-104.
6. Ольховецький С. Мотивація учбової діяльності та її формування. Психологічний журнал Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2020. №5. С.42-50.
7. Подтикан І.В. Особливості формування мотиваційної сфери особистості. Практична психологія та соціальна робота. 2006. №9. С. 29-36.